

COOPERAREA JUDICIARĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE PENALĂ

Cons. jur. Mariana-Alina ȘTEFĂNOAIA

Abstract

International judicial cooperation in criminal matters presents, in a modern style, the main forms of international judicial cooperation in criminal matters, in accordance with the new changes in European and Romanian legislation in the field, being recommended to all those who wish to improve their knowledge in this field particularly important field for the very evolution of the European Union and Romania.

One of the most important objectives of the European Union is the creation, maintenance and development of an area of freedom, security and justice, an objective that can only be achieved under the conditions of carrying out a specific activity of cooperation in criminal matters between the member states, in full agreement with the new mutations in the field of crime.

In this context, combining the efforts of all member states in the direction of judicial cooperation in criminal matters is an objective necessity, each state being practically obliged to undertake the necessary measures.

Keywords: *member state, cooperation, international, European mandate, extradition*

1. Introducere

Cooperarea judiciară în materie penală în cadrul Uniunii Europene se desfășoară în baza unor instrumente comunitare adoptate în temeiul Titlului VI din TUE, care, în ultima perioadă, în contextul deciziilor luate la Tampere și la Haga, au din ce în ce mai mult la bază principiul recunoașterii reciproce. Dacă inițial preponderente erau Convențiile, în ultimii ani s-a optat pentru soluția adoptării unor decizii-cadru și decizii ale Consiliului, care prezintă avantajul că nu mai este necesară ratificarea de către statele membre (de exemplu, Convenția UE de asistență judiciară în materie penală din 29 mai 2000 a intrat în vigoare abia în august 2005, întrucât abia atunci s-a îndeplinit condiția celor 8 ratificări) și facilitează armonizarea legislației.

Tratatul de la Amsterdam (adoptat la 7 februarie 1992) suține că Uniunea Europeană trebuie să mențină și să dezvolte un spațiu de libertate, securitate și de justiție. Libertatea presupune existența unui spațiu judiciar comun, în care cetățenii europeni să se poată adresa justiției în oricare din statele membre ca și în propria

țară. Este necesară eliminarea posibilității ca infractorii să poată beneficia de diferențele dintre sistemele juridice ale statelor, de aceea se impune ca hotărârile judecătorești să fie recunoscute și executate în străinătate fără formalitățile prevăzute de convențiile clasice privind asistența judiciară internațională. În cadrul Consiliului European de la Tampere, Finlanda, din 15 și 16 octombrie 1999, s-a decis faptul că recunoașterea reciprocă a hotărârilor este piatra unghiulară a cooperării judiciare între statele membre ale Uniunii Europene.

În timpul Președinției olandeze a Consiliului UE, a fost adoptat Programul Haga, care își propune accelerarea măsurilor menite a da viață unui spațiu judiciar comun. „Cooperarea judiciară la nivel european presupune facilitarea cooperării între membrii profesiilor juridice (judecători, procurori și avocați ai apărării) și omologii acestora din alte state membre, îmbunătățind recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești în materie penală de la un stat membru la altul, dezvoltând – atunci când este cazul – apropierea dispozițiilor de drept material și procedural, monitorizând aplicarea legislației adoptate și ținând seama de aspectele justiției penale legate de relațiile externe (relațiile cu țările care nu sunt membre ale UE)” (Morar și Zainea, 2008, p. 52).

2. Asistența judiciară internațională

Asistența judiciară în materie penală poate fi înțeleasă în sens larg, dar și într-un sens mai restrâns: asistența judiciară în sens larg include extrădarea, iar asistența judiciară în sens restrâns se referă la: transferul procedurilor, transferul persoanelor condamnate, precum și la recunoașterea și executarea hotărârilor. Asistența judiciară, în sens restrâns se referă la sprijinul furnizat de autoritățile judiciare ale unui stat, celor ale unui alt stat pentru realizarea anchetelor, comunicarea de citații sau de alte acte de procedură, sau pur și simplu, pentru furnizarea de informații. Complexitatea juridică a asistenței judiciare este o consecință a acumulării de reglementări internaționale și naționale, care trebuie aplicate în același timp: autoritățile solicitante trebuie să stabilească în fiecare situație care este instrumentul aplicabil, să verifice dacă există prevederi mai favorabile și, în ceea ce privește convențiile multilaterale, să identifice părțile, precum și posibilele declarații sau comunicări, cu privire la modalitățile de transmitere și limbile acceptate.

România a fost și continuă să fie, atât în planul preocupărilor de ordin legislativ, cât și în cel al preocupărilor de ordin doctrinar, în avangarda luptei împotriva criminalității internaționale, în ceea ce privește realizarea unui cadru juridic adecvat și punerea în aplicare a prevederilor legale cu privire la cooperarea și asistența judiciară internațională în materie penală (Stănoiu, 1975, p. 11).

România promovează în relațiile sale internaționale principiul cooperării, care astfel a devenit parte integrantă a politicii sale externe. Statele nu-și realizează

astfel opera lor de justiție în mod ermetic, izolat unele de altele, ci se ajută acordându-și reciproc asistență (Miklos, 1966, p. 678). Deși inițial cooperarea internațională în materie penală avea un caracter exclusiv guvernamental, a căpătat în zilele noastre noi dimensiuni și valențe.

Dacă în trecut se folosea sintagma „asistență juridică internațională” pentru a desemna diferite forme de întrajutorare interstatală în acest domeniu, astăzi folosindu-se termenul de „cooperare” pentru a evidenția o nouă abordare: nu mai este vorba doar de a acorda, pasiv, asistență unui alt stat în diverse proceduri judiciare, ci de a colabora activ cu toate autoritățile aceluia stat (Radu, 2009, p. 19).

Cum până și între statele membre ale Uniunii Europene suveranitatea statelor rămâne una din limitele cooperării împotriva criminalității, singura soluție este asistența pe care statele și-o acordă reciproc în combaterea infracționalității (Radu, 2009, p. 76).

Unul dintre obiectivele declarate ale U.E. este așa cum se statuează la art. 29 paragraful 1 din Tratatul Uniunii Europene: „să asigure cetățenilor săi un nivel ridicat de protecție într-un spațiu de libertate, securitate și justiție, elaborând o acțiune în comun în domeniul cooperării polițienești și judiciare în materie penală, prevenind rasismul și xenofobia și luptând cu aceste fenomene”. În conformitate cu prevederile celui de-al doilea paragraf al art. 29, acest obiectiv este atins prin prevenirea criminalității organizate, dar nu numai, și lupta împotriva acestui fenomen, în principal a terorismului, traficului de ființe umane și a infracțiunilor împotriva copiilor, traficului de droguri, traficului de arme, corupției și fraudei, prin următoarele mijloace: cooperarea mai strânsă între forțele de poliție, autoritățile vamale și celelalte autorități competente din statele membre, deopotrivă direct și prin intermediul Oficiului European de Poliție (Europol); cooperarea mai strânsă între autoritățile judiciare și celelalte autorități competente din statele membre, inclusiv Unitatea europeană de cooperare judiciară (Eurojust); apropierea, atât cât este nevoie, a normelor de drept penal ale statelor membre.

Cooperarea judiciară internațională în materie penală nu este o noțiune inventată în secolul trecut, fiind cunoscută din cele mai vechi timpuri. Firește că la început cooperarea judiciară se rezuma la rezolvarea intereselor, de multe ori personale ale monarhilor în lupta acestora cu opoziții lor politici (Boroi și Rusu, 2008, p. 16). Dezvoltarea fără precedent a relațiilor internaționale în societatea contemporană a fost însoțită de o creștere, de asemenea fără precedent, a criminalității internaționale, prin proliferarea unor forme ale criminalității organizate pe teritoriul mai multor state. La momentul actual, cooperarea judiciară internațională în materie penală reprezintă o necesitate stringentă asumată de majoritatea statelor, care poate conduce la obținerea unor succese importante în lupta împotriva criminalității transfrontaliere. La nivelul Uniunii Europene s-au creat structuri specializate, atât pentru prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere, cât și pentru identificarea, prinderea și tragerea la răspundere penală a autorilor unor

infrafracțiuni care se sustrăgeau cercetărilor. Simplificarea procedurilor de extrădare prin introducerea mandatului european de arestare reprezintă, un exemplu elocvent din acest punct de vedere. Crearea unui spațiu de libertate, securitate și justiție, deziderat declarat și asumat de Uniunea Europeană, nu se poate realiza decât în contextul perfecționării cooperării judiciare în materie penală între statele membre.

Examinând instituția extrădării, apariția și evoluția în timp a acesteia de la legislațiile interne și convențiile bilaterale încheiate la sfârșitul secolului al XIX-lea, continuând cu Convenția europeană privind extrădarea din 13 decembrie 1957 și cele două Protocoale Adicionale ale acesteia, până la formele moderne adoptate în legislația Uniunii Europene, respectiv Decizia-cadru privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, a demonstrat importanța acesteia, rolul determinant pe care l-a jucat în întreaga arhitectură a prevenirii și combaterii criminalității (Boroi și Rusu, 2008, p. 299). Mandatul european de arestare nu trebuie confundat cu mandatul de arestare preventivă din dreptul intern, întrucât mandatul european de arestare este o decizie judiciară care are întotdeauna la bază un mandat de arestare preventivă sau de executare a pedepsei emis în condițiile legii pe plan intern. Cooperarea judiciară în materie penală are drept scop stabilirea unui spațiu european comun de libertate, de securitate și de justiție ce răspunde încrederii mutuale între sistemele justiției penale din statele membre, care se sprijină pe principiile libertății și democrației statului de drept și respectă drepturile fundamentale garantate de Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale.

3. Formele speciale de asistență judiciară

Dintre formele de asistență judiciară putem aminti tehnicile de investigare speciale sau măsurile de investigare sau măsuri corective sau pur și simplu ca instrumente de investigare. Considerăm că nu trebuie insistat pe a defini sau a face orice clasificare, în primul rând deoarece conceptul de tehnici de investigare speciale se schimbă în permanență și va continua să facă acest lucru și în viitor, și în al doilea rând (și în principal) deoarece abordările naționale sunt diferite cu toate că nevoile operaționale pe care le deserveșc de fapt sunt similare sau chiar identice.

La nivel CE, următoarele tehnici sunt considerate tehnici de investigare speciale: operațiuni sub acoperire (inclusiv investigații sub acoperire), operațiuni comerciale de fațadă (societate sub acoperire), informatori, livrare supravegheată, observare (inclusiv observare transfrontalieră), supraveghere electronică, interceptarea comunicațiilor (telefon, fax, e-mail, mail, rețele publice și private), percheziții (inclusiv de imobile, obiecte, precum computere, automobile prin diferite mijloace, inclusiv scanare), urmăriri transfrontaliere, agenți provocatory, pseudo-achiziții sau alte pseudo-infracțiuni.

La nivel UE, Convenția AJR 2000 consideră drept tehnici de investigare speciale schimbul spontan de informații, audierile prin conferință video, audierile martorilor și experților prin telefon, livrarea supravegheată, echipele comune de anchetă și investigațiile sub acoperire.

Conceptul utilizat de Directiva EIO este acela al măsurilor de investigare și exclude din domeniul său de aplicare supravegherea transfrontalieră (punctul 9). Lista măsurilor de investigare prevăzute de Directiva EIO este deschisă pentru a aduce la viață capacitățile sistemelor naționale de justiție penală. Convenția Schengen și Convenția Napoli II se referă la supravegherea transfrontalieră. În acest context, merită menționată compilația de fișe naționale, care conține toate informațiile practice necesare pentru efectuarea operațiunilor transfrontaliere, care este cunoscută în prezent sub denumirea de Manualul privind operațiunile transfrontaliere – fișe naționale. Copii ale acestuia și informații actualizate pot fi obținute de la Biroul Național SIRENE. Interpol, Schengen și Europol sunt cele trei structuri formale oficiale pentru cooperare transfrontalieră operațională utilizate de autoritățile de aplicare a legii ale statelor membre UE.

4. Concluzii

Fiecare țară are propriile sale valori, propriile idei în care alege să își investească tradițiile, convingerile și cultura. Asumarea unicității înseamnă asumarea responsabilităților și, printre altele, definirea gradului în care ne urmărim așteptările și construim încrederea.

Conceptul de încredere are sensuri diferite în contexte diferite, fiind considerat și parte din filozofia morală, politică și juridică. Astăzi încrederea este mai mult decât un sentiment, ea înseamnă predictibilitate și nu trebuie măsurată doar prin lucrurile făcute, ci și prin o mai mare înțelegere a valorilor fundamentale și a culturii juridice ale fiecăruia dintre noi. Încrederea între țări se bazează pe valori comune și calitatea sa este legată, într-adevăr, de importanța valorilor comune. Unele țări au tradiții juridice îndelungate și o complexă cultură juridică pentru care încrederea este esențială nu doar pentru cooperarea judiciară în materie penală, ci și pentru cooperare, în general.

Cooperarea judiciară este cea mai apropiată de aceste concepte. Ea reușește să aducă laolaltă aceste sisteme și valori diferite și, din perspectiva Uniunii Europene, reclamă o anumite interacțiune de așa manieră încât organele de poliție, procurorii și judecătorii să reușească să formeze un sistem comun și unic: cel al recunoașterii reciproce.

Referințe bibliografice

1. Boroi A., Rusu I., *Cooperarea judiciară internațională în materie penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2008.
2. Ferenc M., *Cooperarea internațională penală*, Ed. Alma, Cluj Napoca, 1966.
3. http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/specInvestigation_en.as.
4. <http://www.statewatch.org/news/2009/oct/eu-manual-on-cross-border-operations.pdf>.
5. Morar I. C., Zainea M., *Cooperare judiciară în materie penală*, Ed. C.H. Beck, 2008.
6. Radu F. R., *Cooperarea judiciară internațională în materie europeană și penală*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009.
7. Stănoiu R., *Asistența juridică internațională în materie penală*, Ed. Academiei, București, 1975.
8. Tratatul privind Uniunea Europeană adoptat la Maastricht la 7 februarie 1992, publicat la JOCE nr. 191 din 29.07.1991.